

• RECENZIE A ANOTÁCIE – REVIEWS AND ANNOTATIONS •

ANNA MRAVCOVÁ

Fakulta ekonomiky a manažmentu, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre,
Nitra, Slovenská republika

 0000-0002-7404-5215

Svetozár Krno a kol. Jozef Miloslav Hurban: Európan, národovec, reformátor. Bratislava: Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky. 2024. 244 s. ISBN 978-80-99963-07-9

Svetozár Krno et al. Jozef Miloslav Hurban: A European, Nationalist, Reformer. Bratislava: The Office of the National Council of the Slovak Republic. 2024. 244 s. ISBN 978-80-99963-07-9.

V roku 2024 vyšla v rámci Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky kolektívna monografia *Jozef Miloslav Hurban: Európan, národovec, reformátor*, ktorú zostavil profesor Svetozár Krno spolu s ďalšími renomovanými autormi venujúcimi sa slovenskému národnému hnutiu, štúrovskému odkazu a dejinám politického myslenia. Publikácia prináša komplexný pohľad na jednu z kľúčových osobností slovenských moderných dejín – Jozefa Miloslava Hurbana, ktorý ako prvý predseda Slovenskej národnej rady a neúnavný národnokultúrny pracovník zanechal nezmazateľnú stopu nielen v 19. storočí, ale aj v súčasnej spoločenskej a kultúrnej pamäti. Ako sa uvádza už v úvodnej kapitole knihy, Hurban bol „*mimoriadne aktívnym dieťaťom svojej doby. Nasával ideové politické impulzy, ktoré hýbali a niekedy aj triasli Európou. Bol básnikom, prozaikom, cestopiscom, jazykovedcom, literárnym historikom, filozofom, spolutvorcom národnej ideológie, dramatikom, propagátorom vedy, divadelníkom, vydavateľom, redaktorom, novinárom, prispievajúcim širokým spektrom žánrov nielen do slovenských a českých periodík, osvetárom, kňazom, teológom, literárnym historikom, výborným rečníkom, schopným propagátorom myšlienok slobody a emancipácie, povstaleckým veliteľom a odsúdencom.*“ (s. 9)

Práve táto výnimočná mnohostrannosť Hurbanovej osobnosti a jeho rozsiahly verejný a kultúrny záber sa stávajú východiskovým bodom pre šesť tematicky zameraných kapitol, ktoré pod vedením Svetozára Krna analyzujú Hurbanovo pôsobenie v rôznych oblastiach, najmä jeho literárnu a filozofickú činnosť, ako aj historické a kultúrne aspekty jeho pôsobenia a samozrejme aj jeho politickú činnosť a úvahy o národnej identite. Autorský kolektív pritom ponúka nielen faktografické zhodnotenie jednotlivých etáp jeho života, ale aj reflexiu jeho odkazu v širšom stredoeurópskom a ideovo-politickom rámci.

V úvodnej kapitole sa Marcela Gbúrová zameriava na Hurbanove obranárske postoje, ktoré rámčuje v širšom kontexte európskeho politického myslenia, najmä ideových trendov malých

národov v područí mocenských veľmocí. Gbúrová poukazuje na to, že „*Politické koncepcie malých národov vo vzťahu k veľkým národom, resp. absolutistickým monarchiám, či dynastiám boli väčšinou obranárske. To je aj príklad slovenského národa, ktorý vo svojej histórii musel – prostredníctvom výrazných národotvorných kultúrnych a politických osobností – vytvoriť mnoho obranárskych stratégií, aby ubránil svoju identitu.*“ (s. 28). Na príklade slovenského národa demonštruje, akú dôležitú úlohu v tomto úsilí zohrávali práve spomínané národotvorné osobnosti, medzi ktorými mal Hurban osobitné postavenie, pretože nebol len pasívnym pozorovateľom dejinných procesov, ale vedome si osvojil ideu aktívnej obrannej politiky, založenej na presvedčení o potrebe slúžiť pravde a národu, čo bolo jeho životným krédom. Táto motivácia sa premietala do konkrétnych činov aj myšlienkovvej reflexie, čo autorka vníma ako fundamentálny aspekt jeho verejného pôsobenia.

Jozef Lysý ponúka v druhej kapitole rozšírený pohľad na Hurbanovu osobnosť z hľadiska vývoja politického myslenia a kolektívneho národného povedomia. Lysý sa sústreďuje na to, ako sa v období formovania slovenského moderného národa pretavovali ideály štúrovskej generácie do konkrétnych politických činov. Lysý poznamenáva: „Štúrovske a hurbanovské povedomie svojbytnosti či identity sa tu menilo na národné povedomie, schopné krajných dôsledkov. Logika bola jednoduchá: keď ľudské práva, tak pre každého a pre každú kultúrnu reč. Slováci vo vedomí prežívania historických čias postavili skutočné vojsko, konali ako skutočný národ a začali vojnu za federatívne mocnárstvo.“ (s. 36). Autor tak poukazuje na to, že Hurbanovo politické myslenie nebolo abstraktnou ideou, ale praxou – konaním, ktoré v kontexte revolučných rokov 1848 – 1849 nadobúdalo hmatateľnú podobu odporu a požiadavky federálneho usporiadania monarchie.

V tretej kapitole sa Milan Čáky venuje Hurbanovým vzťahom s českým a moravským národným hnutím. Poukazuje na to, že Hurban nevidel slovenskú otázku izolovane, ale v širšom česko-slovanskom rámci. Jeho dlhodobá priazeň ku spolupráci s českou a moravskou politikou i kultúrnou scénou vychádzala z presvedčenia, že spoločný zápas malých slovanských národov môže byť kľúčom k ich národnej emancipácii. Autor tak poukazuje aj na aktuálnosť Hurbanovej ideovej orientácie, a teda že jeho otvorenosť k dialógu, rešpekt k slovanskej príbuznosti a schopnosť prekračovať hranice vlastného regiónu v prospech širšieho emancipačného zápasu sú inšpiratívne aj pre dnešok.

Štvrtá kapitola, ktorej autorom je zostavovateľ publikácie Svetozár Krno, predstavuje syntézu Hurbanových kultúrno-politických zápasov v rámci formovania moderného slovenského národa. Krno ponúka pohľad na Hurbana ako na osobnosť, ktorá sa vedome vzdala osobného pohodlia a kariéry v prospech služby národu a vnútorne na sebe pracoval. Jeho intelektuálne ukotvenie v heglovskej filozofii sa podľa autora premietalo nielen do jeho textov, ale aj do chápaní dejinných pohybov ako objektívnych a nevyhnutných. Hurban predstavoval podľa autora veľmi významnú politickú osobnosť svojej doby v širokom kontexte. Ako píše Krno: „*Stal sa súčasťou európskej vlny národnej emancipácie, ktorá ako objektívny výtvor dejín prebiehala nielen u nás, ale aj na Balkáne, v Škandinávii a inde. Plný nadšenia, energie, sebaobetovania a romantizmu čerpal z jej podnetov.*“ (s. 192 – 193) Táto kapitola zároveň zdôrazňuje Hurbanovu schopnosť spojiť praktickú činnosť s ideovým rozmerom v jeho pôsobení ako kňaz, politik, spisovateľ, ale i ako filozof, ktorý sa snažil reflektovať národné bytie v duchu svojej doby.

V piatej kapitole sa Ľubomír Kralčák sústreďí na Hurbanov významný prínos v procese kodifikácie spisovnej slovenčiny, ktorý považuje za jeden z kľúčových momentov v dejinách slovenského jazyka a kultúry. Kralčák podrobne analyzuje Hurbanovu úlohu ako „prvolezca“ pri zavádzaní novej jazykovej normy, ktorá sa vďaka nemu začala pevne presadzovať nielen v literatúre, ale i v spoločenskom živote. Autor poukazuje na dva zásadné medzníky: vydanie druhého ročníka almanachu Nitra v roku 1844, ktorý patrí k prvým dielam v štúrovskej spisovnej slovenčine, a neskôr vydanie časopisu Slovenské pohľady v roku 1852, kde Hurban používal už tzv. „opravenú slovenčinu“, to znamená „v princípe takú jazykovú formu, aká sa používa dnes.“ (s. 214). Táto kapitola dôkladne dokumentuje Hurbanovu neúnavnú snahu o jazykovú jednotu a štandardizáciu, ktorá mala zásadný vplyv na formovanie slovenského národného povedomia a zároveň zohľadňuje jeho systematický prístup k jazykovej reforme v kontexte širších kultúrno-politických snáh obdobia.

Záver knihy predstavuje šiesta kapitola od Natálie Petranskej Rolkovej, ktorá sa venuje Hurbanovmu životnému odkazu prostredníctvom biografického medailónika. Autorka reflektuje Hurbanove záverečné roky a upozorňuje, že jeho pohľad na kľúčové historické udalosti a ich význam pre slovenský národ zanechal v najvýznamnejších dielach, akými sú Ľudovít Štúr a *Rozpomienky*. Táto záverečná kapitola poskytuje dôležitý reflexívny priestor na hlbšie pochopenie Jozefa Miloslava Hurbana nielen ako významnej historickej osobnosti, ale aj ako človeka, ktorý vo svojich spomienkach a analytických textoch dôsledne sumarizoval svoje životné poslanie a duchovný odkaz pre budúce generácie.

Prostredníctvom uvedených kapitol sa čitateľ dostáva k autentickému pohľadu na Hurbanovu vnútornú motiváciu, jeho hodnoty a neúnavnú snahu prispieť k národnému obrodeniu a emancipácii Slovákov. Táto publikácia zároveň nadväzuje na monografiu o ďalšom spoluzakladateľovi prvej Slovenskej národnej rady, Ľudovítovi Štúrovi, ktorú napísal podobný autorský kolektív. Štúr aj Hurban sa svojou aktívnou činnosťou zapísali do dejín ako kľúčové osobnosti, ktoré dokázali pochopiť „dobu, jej problémy a možnosti a svojou mimoriadnou aktivitou“, urýchlili a nasmerovali „tok dozrievania moderného slovenského národa“.¹ Ich odkaz je dodnes zdrojom inšpirácie nielen pre historikov, politológov či kulturológov, ale aj pre širšiu verejnosť.

Prínosu textu napomohol aj rozsiahlejší Záver v troch cudzích jazykoch. Uvedená monografia tak okrem iného podporuje hlbšie zamyslenie nad hodnotami, ktoré Jozef Miloslav Hurban stelesňoval, ktoré presahujú hranice Slovenska a ostávajú stále aktuálne. Bolo by prospešné, keby sa autorský kolektív podujal na podobné spracovanie aj tretej, bezprostredne nadväzujúcej osobnosti, jazykovedca, kňaza a člena tej istej národnej rady Michala Miloslava Hodžu, ktorý sa nie celkom spravodlivo ocitol v tieni svojho synovca Milana Hodžu.

¹ KRNO, Svetozár a kol.: Ľudovít Štúr. Európan. Národovec. Reformátor. Bratislava: Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky 2017, 189 s.